„RADOMER-KIELCER LEBEN" 31 (221) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" יאָהרגאַנג פינפטער גראָשען 25 פרייז

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

היינט 10 זייטן.

אדרעס
פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען"

Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach

אַנאָנסען פרייז!

אין מילימעטער שורה: פאר'ן טעקסט 20 גר
„ „ „ אין „ 40 „
„ „ „ נאָכ'ן „ 18 „
די ערשטע און לעצטע זייט ענטהאַלטן 8 שפּאַלטן
אין טעקסט 4 „

ראַדאָם פרייטאָג כ"ר מנחם אב תרפ"ח. ◆◈ פאַר'ן אינהאַלט פון טעקסט אין די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך ◆◈ 10 go sierpnia 1928 r.

טיעף געריהרט פון פריהצייטיגען טוידט פון אונזער העוב'ען און אונפערגעסליכען חבר

שלום ווייצמאַן נ. ע.

וועלכער איז געשטאָרבען אין זיינע בליהענדע יאָהרען אין עלטער פון 35 יאָהר,

דריקט אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל דער אין טרויער פערבליבענער פ א מ י ל י ע

די דאַמען-שניידער-סעקציע
אין ר א ד אָ ם.

8 KL. HUMANIST. KOEDUKACYJNE
Gimnazjum T.R.O. (T-wo Rozp. Oświaty)
WILNO, ul. Piłsudskiego 13
מיט רעכט פון רעגירונגס - גימנאַזיעס.
איינטריטס-עקזאַמענס הייבן זיך אָן דעם 26-טן אויגוסט
נאָך אינפאָרמאַציעס ווענדען זיך אין קאַנצעלאַריע פון גימנאַזיע.

Dr. med.
I. KLEJNBERGER
specjalista chorób uszu, nosa i gardła
RADOM, WITOLDA 2
powrócił

Akuszerka DARYŃSKA
POWRÓCIŁA z KRYNICY
Przyjmuje codziennie chorych
Udziela porady
CENY PRZYSTĘPNE.
LUBELSKA № 7.

דער בעסטער
טעלעגראַפּיסטער מענער היט
איז נור
SELECT
פאַרטרעט אימיטאַציע!

איך מאַך בעקאַנט, אַז כ'האָב פערלוירען אַ פּראָטעסטירטען וועקסעל
אויף 200 זל. דער נאָמען פון אויסשטעלער איז א. א א ו ע ר ב א ך.
דאָס וועקסעל איז אַ ווערטלאָזע זאַך, ווייל ס'איז געוואָרען
די זשיראַנטען נישט צו בעצאָהלען. דער פינדער וועט פאַר'ן אָבגעבען
דאָס וועקסעל בעלוינט ווערען.
ב י נ ה ד אַ נ צ י ג ע ר
— מלעצנע 5.

אונפעראנטווארטליכקייט.

דאס יודישע געזעלשאפטליכע לעבען אין ראדאם ווערט וואס אמאל אלץ מעהר א געגענשטאנד פון הפקרות. אונזער שטארט וואס איז צו אלעם און צו אלצדינג גלייכגילטיג און פאסיוו איז א גינסטיגער באדען פאר יעדען איינעם, וואס בעזיצט נאר אביסעל מוחה און דרייסטקייט אויף אויסצונוצען זיינע עגאאיסטישע פערלאנגען און קאריעריסטישע אספיראציעס.

דער ראדאמער יודישער בירגער געהט זיך זיין וועג'ס. ער האט פערלוירען יעדען חשק, ער ווייזט זאגאר נישט ארויס דעם מינדעסטען אינטערעס, פאר געזעלשאפטליכע ענינים. און ס'געהט איהם להלוטין נישט-אן ווער ס'וענען די פערזאנען, וואס בעווייזען זיך פון צייט-צו-צייט אויף דער אויבערפלאך פון דער געזעלשאפטליכער ארענע, וועלענדיג איהם מזכה זיין מיט פערשידענע ישועות און טובת הכלל-ארבייט.

א דאנק טאקע אט דער פאסיווער שטעלונג און בעוואוסטזיין-פערגליווערטקייט ווערען געבוירען ביי אונז אין שטאדט איבער נאכט פרישע פערזארגערס, וואס קומען אומגערעכטער-הייד צו די מאסען, בעטענדיג זיך פשוט ביי זיי אנצונעמען די געבראכטע הילף.

ווי יעדען איז בעוויסט, איז זינט א לענגערע צייט ארויס א געזעץ וועגען צעכען-אנגעלעגענהייטען. דאס געזעץ איז שטארק נוגע די לעבענס-אינטערעסען און די עינזיגסטע מעגליכקייטען פון יעדען [illegible] בעל-מלאכה און האנדווערקער.

דאס צעכען-געזעץ לויט זיין אינהאלט און ריפארם-כאראקטער טרעפט על פי רוב אוי, אפשר, הויפטזעכליך דעם יודישען בעל-מלאכה, צוליב דעם, וואס ער איז אמווייניגסטענס פון אלע אנדערע ארגאניזירט אין צעכען-קערפערשאפטען. א ראנק טאקע אט דער דאזיגער קאמפליצירטער, און אין פיעל פאלען, בעדראהטע לאגע, וועלכע נעמט קודם כל ארום די רייהען פון יודישען בעל-מלאכה און האנדווערקערטום, איז ארויסגערופען געווארען די נויטווענדיגקייט אנצוהויבען א אינטענסיווע אקציע. בכדי צו ארגאניזירען די יודישע פאכען און אלע האנדווערקערישע אינסטיטוציעס.

שוין מאנאטען און וואכען לאנג ווערט דורכגעפיהרט א אויפקלערונג'ס-ארבייט אויף אט דעם געביעט. אין יעדער שטאדט און שטעדטעל, וואו ס'געפונען זיך נאר יודישע בעלי-מלאכות ווערט פראפאגירט און רייף געמאכט דער געדאנק און די בעדייטונג פון פאך-ארגאניזאציע. פון די אלע שטעדט אין דער ראדאמער יודישער האנדווערקער-קלוב גארנישט הינטערשטעליג. פערקעהרט, ער ענטוויקעלט פון דעם ערשטען טאג אן, זייט ס'איז ארויס דאס געזעץ א לעבהאפטע פערראינטערעסירונג'ס-טהעטיגקייט צווישען אלע קרייזען בעלי-מלאכות. נישטא די וואך ער זאל נישט וועקען און רופען די האנדווערקער זיי זאלען זיך פערעגיסטרירען, אדורכפיהרען פערשידענע פארמאליטעטען, וועלכע זענען דורכאויס נויטווענדיגע זאכען פון טרשטקלאסיגער בעדייטונג פאר'ן קיום און פאר דער צוקונפטיגער עקזיסטענץ פון יעדען יודישען ווערקשטאט און סתם אנגעשטעלטען בעל-מלאכה און ארבייטער, וועלכער האט נישט קיין זעלבסטשטענדיגען ווארשטאט.

דער יודישער האנדווערקער-קלוב אין ראדאם שפארט נישט צו דעם צוועק פערשידענארטיגע הוצאות, וואס זענען פערבונדען מיט אט דעם ארגאניזיר-פראצעס. ער האלט-אויף א ברייט-פערצווייגטען סעקרעטאריאט; האט ספעציעל אנגאזשירט אנ׳אדוואקאט אויף צו ערטיילען פאר געזעצליך אומזיסט יורידישע עצות און אנווייזונגען פאר די יודישע האנדווערקער און בעלי-מלאכות. א חוץ דעם ווערען אבגעהאלטען עקסטרא פערזאמלונגען, אויף וועלכע ס'ווערען מיטגעטיילט פערשידענע אינסטרוקציעס און צירקולארען פון דער ווארשאווער צענטראלע. מיט איין ווארט, דער ראדאמער יודישער האנדווערקער-קלוב שטעהט אויף דער וואך און היט אב מיט אלע זיינע כחות די אינטערעסען פון גאנצען היגען יודישען האנדווערקערטום.

איז דאך, אין פלוג, אלץ אין ארדנונג. וועט דאך יעדער איינער מודה זיין, אז אזא אינסטיטוציע פערדיענט בלי ספק די אלגעמיינע אנערקענונג און ברויך פון יעדען אויפריכטיגען און ערנסט-דענקענדען מענשען בעגריסט און אונטערגעשטיצט צו ווערען. ווייל ס'איז דאך א קלארע זאך. אז וויבאלד ס'האנדעלט זיך, אז אהן א צעכען-ארגאניזאציע וועט דער יודישער האנדווערקער און בעל מלאכה נישט קאנען ענטוויקלען זיין בעדוף און זיין ברויט-עקזיסטענץ וועט דאמאלס זיך אנשטויסען אויף פערשידענע מכשולים און שוועריגקייטען — דאן איז דאך א פערשטענדליכע זאך, אז אזא אינסטיטוציע ווי דער יודישער האנדווערקער-קלוב מוז בעטראכט ווערען אלס נעסט און היים פאר'ן יודישען בעל מלאכה און ס'איז זיין הייליגסטער חוב די דאזיגע אינסטיטוציע מאראליש און מאטעריעל אונטערצושטיצען אין נאמען פון זיינע עקאנאמישע אינטערעסען.

אזוי און נישט אנדערש וועט אויפפאסען יעדער גלייכער און פשוט'ער שכל.

איז אבער די מעשה, ראס אפילו ביי אזעלכע ערנסטע זאכען, נעפונען זיך יחידים, וואס געפינען-איין דאמאלס פאר זיך א שעת הכושר אויף ארויפצובעקומען זיך אויס'ן געזעלשאפטליכען פאדער-גרונד. אפילו אין אזא ערנסטען מאמענט געפונען זיך אזעלכע לייט, וואס שטרעבען זיך צו פערלעגען א אייגען קרעמל, האבענדיג די דרייסטקייט צו פערקאנקורירען מיט א אפיציעלע ארגאניזאציע און לאנגיעהריגע אינסטיטוציע.

אין אזא צייט, ווען די צעכע-ארגאניזאציע איז פאר יעדען יודישען האנדווערקער ממש א לעבענס-פראגע, האט זיך אין ראדאם געפונען איין יחיד. א געוויסער יורישער האנדווערקער, וועלכער האט זיך פערגינען ארויסצולאזען פלוגבלעטלעך, וואו ער רופט די יודישע האנדווערקער צו קומען אין זיין וואהנונג צו פערעגיסטרירטן זיך אין צוזאמענהאנג מיט דעם צעכען-געזעץ. דער זעלבער יחיד, וועלענדיג מאכען די שילר פון זיין מכלומרשט געזעלשאפטליכען קרעמעל גרעסער, איז געפאלען אויף אנ'המצאה און אונטערגעשריבען די זעלביגע מודעה, אין נאמען פון יודישע נאציאנאלע האנדווערקער אין ראדאם.

דאס איז שוין באמת אנ׳אונגעהערטע

הינטער די קוליסן פון׳ם אמאליגן [illegible] לעבען אין ראדאם.

פון מלך אבירן 21.

דער טומעל אין ראדאם.

ווען מ'האט געבראכט צופיהרען אין ווינער פאליציי-פרעזידיום די צוויי ראדאמער פרויען: מאדאם ב. און פרוי ר. זענען שוין דארט געזעסען ארעסטירט דער לובלינער אבער-לייטענאנט און דער יונגער מיליטער-מאן, די פרוי ר.'ס בעגלייטער קיין וויען. ביידע זענען זיי געזעסען מיט אראבגעהאנגענע, טרויריגע קעפ און נעבען זיי איז געשטאנען א וואך פון עטליכע פאליציאנטען. מיט'ן אריינקומען פון די צוויי פרויען זענען זיי נאך מעהר צוטומעלט געווארען און זיי האבען נאך מעהר דערפיהלט זייער אומגליקליכע לאגע. ביי ביידע עסטרייכישע אפיצירען האט א צאפעל געטוהן דאס בלוט און זייערע ביז-איצט איבערגעראקענע, אויסגעבלייכטע פנים'ער זענען בעגאסען געווארען מיט א טויטע מאטקייט.

אין דעם מאמענט, באלד ווי זיי האבען נאר דערזעהן, אויף דער שוועל אריינקומענדיג, זייערע קיין וויען אראבגעבראכטע געליבטע, האבען זיי דערזעהן פאר די אויגען די גאנצע טיפקייט פון אבגרונד, אין וועלכען זיי זענען אריינגעפאלען. זיי האבען אינסטינקטיוו דערפיהלט, אז זיי זענען אויף אייביג פערלוירען. ווייל דער גאנצער שווינדעל, די אלע שמוגעל-אפערעס און חאבאר-טראנזאקציעס, — אז דאס אלעס וועט דא באלד אויפגעדעקט ווערען. און ווי ס'האט זיך טאקע דערנאך ארויסגעוויזען, האט זייער אנגסט און פחד געהאט א געזונדטען גרונד הינטער זיך.

אין גרויסען [illegible] ווי די איבער-פארהערונג ווערט [illegible] אין פאליציי-פרעזידיום, זענען דאס [illegible] אלע ארעסטירטע ארעסטאנטען, וואס האבען אין דער זעלבער נאכט אויפגעטרעטען אין דער ווינער אפערע. נישט ווייט פון זיי ביי א בעזונדערען, נישט-ווייטען טיש האבען פערנומען ערטער די צוויי אפיצירען און אביסעל ווייטער אויף צוויי ווייכע פאטעלען זענען געזעסען די צוויי ראדאמער יודישע פרויען. די אפיצירען האבען אלע ווייִלע אויפגעהויבען די אויגען — אריבערגעקוקט צו זייערע גוט-בעקאנטע דאמען און בגניבה געוואלט דורכשמוגלען א ווינק צו זיי, יענע זאלען זיך אן עפיס אנשטויסען, זיי האבען געפרובט מיט אויגען-שפראך און מיט א קנייטש פון די ברעמען — אבער ס'איז זיי ניט נעגאנגען, ציווילע דעטעקטיוון האבען

זאך ארויסצולאזען מודעה'לעך צו קו- מען אין א פריוואטער וואהנונג, דאס איז ראשית. צווייטענס דאס אונטערשרייבען עפיס א נאמען נאציאנאלע האנדווער- קער, בשעת אזא פעראיין עקזיסטירט נישט אין ראדאם און אויב ס'פארען זין דערביי א פאר „פערזארגער" בע- שטעהען זיי העכסטענס פון 3 — 4 פערזאהן, און נאר מעהר אינעווהערט איז עס, וואס אזא זאך איז אנגעטהון געווארען, אין דער צייט ווען אין רא- דאם עקזיסטירט שוין זיים יאהרען- לאנג א האנדווערקער-קלוב, אין וועל- כען ס'איז אנגעשלאסען פיעל הונדער- טער יודישע האנדווערקער, צווישען וועלכע ס'געהען אריין באמת נאציאנא- לע עלעמענטען.

דאס ארויסגעבען אזא מין פלוג- בלעטעל איז א אונפעראנטווארטליכער שהאט פון העכסטען גראד, ווייל דער- מיט ברענגט מען אריין א דעזארגאני- זאציע אין א חאאס אין די מוחות פון די יודישע האנדווערקער און בעלי מלאכות, וועלכע מ'איז נישט מעהר ווי אייסען אבצוצוהען זיי צוליב עפיס א דיפלאמאטיש-קינץ-שטיקעל, פון האנד- ווערקער-קלוב. דאס איין ווערט אפגע- טוהן אין אזא העכסט-וויכטיגען און דעצידירענד-ערנסטען מאמענט ווען די צעכען-ארגאניזאציע איז פשוט א עק- זיסטענץ פראגע פאר'ן יוד בעל-מלאכה. אין אזא צייט ערלויבט מען זיך ארויס- צורופען בייאוסטזיניגע שפאלטונגען און מ'האט די געוואגטקייט צו וועלען פער-

לייגען זיך א אייגען קרעמעל אין א פריוואט-שטוב, בשעת ס'עקזיסטירט א אפיציעלע האנדווערקער-אינסטיטוציע און וועמענס קאמפעטענץ עס געהט אויסשליסליך אריין דער ענין, וואס הייסט צעכען-ארגאניזאציע.

אויב דאס איז נאך ווייניג, אויב דאס פריוואטע צעכען קרעמעל איז נישט גע- נוג, איז געשהון געווארען נאך א זאך: דעם פאריגן שבת, ווען פון האנדוו.-קלוב

דער עסטיג „זדראוויע" פון די פאבריק „ב. פריזערגאווער" ראדאם, ווארשאווער 8

איז אנערקענט דורך דעם ווארשאווער געזונדהייט'ס-אמט און חעמישע לאבאראטאריעם אלס דער געשמאקהאפטסטער, נאהרהאפטיגסטער און דער גע- זונדסטער, ווייל ער איז אויסגעארבייט פון שפירט אהן וועלכע עס איז געפעהרליכע סובסטאנצען...

עמפפעהלט איהם צו פערשידענע מארינאטען: הערינג, סאלאט, אוגערקעס, פלאמען, עפפעל, בירנען, קארנישאנען, און צו קאנסערוואציע

פערלאנגט מיט מיין האנדעלס-מארקע

Ocet „ZDROWIE"

אין אלע געשעפטען.

די פירמע איז באפרייט געווארען מיט דעם גרעסטען גאלדענעם מעדאל אויף דער פאריזער אויסשטעלונג פון יאהר 1927

דאס בעסטע שפייז-פעטס צום בראטען, פרעגלען און באקען איז „פאטאקאל" די בעסטע פלאנצען-פוטער „פאטאקאנא" דאס בעסטע שפייז-אייל „פאטאק" אלץ אונטער דער שטרענגער השגחה פון דעם בענדינער ראבינאט

האט מען געוואלט אויסרופען אין שוהל, אז די האנדווערקער און בעל-מלאכות זאלען זיך קומען רעיעסטרירען, מחמת ס'קומען אן די לעצטע טעג פון דער רעיעסטראציע און נאכהער קאן ענטשטעהן די סכנה, אז פיעל האנדווערקער-ווערק- שטאטען קענען פערמאכט ווערען און דערצו נאך בעשטראפט ווערען — דאן איז דאס דאזיגע אויסרופען געשטעהט געווארען פון איינעם פון די שוהל-גבאים. וואהרשיינליך האט יענער גבאי א געוויסען שייכות אין געהערט אפשר צו אלס איינער פון די דריי „נאציאנאלע- האנדווערקער".

דאס איז שוין ממש א סקאנדאליע- זער פאל, וואס טאר נישט פערשוויגען ווערען. דער לעצטער פאל איז שוין מעהר ווי אונפעראנטווארטליכקייט. נישט צו- לאזען רופען, אז יודישע האנדווערקער זאלען זיך פערעגיסטרירען אין דער געהעריגער צייט בכדי זייערע ווערק- שטאטען זאלען נישט בעדראהט ווערען פערמאכט צו ווערען און דערצו נאך בעלאסטעט ווערען פון גרויסע שטרא- פען, — דאס מין האנדלונג איז איינע פון די גרעסטע סקאנדאליעזע ערשיי- נונגען; ווייל אזא „פאליטיק" הייסט גע- שפילט זיך מיט פייער אויפן חשבון פון יודישע האנדווערקער און בעלי- מלאכה, וועמענס לעבענס-עקזיסטענץ און דער איינציגער ברויט געבער איז — דער ווארשטאט.

— ע. —

איבערגעפולט דאס גרויסע צימער און אבסערווירט יעדער קלענסטער בעווע- גונג מיט'ן קאפ, יעדער ריהר טוהן זיך פון ארט, אפילו יעדען בליק, יעדען בויג פון א וועלכען ס איז אבר.

חבר'ה ארעסטירטע האבען זיך אויף דעם נעכאפט און זיי האבען באלד דע- זיננירט אויסצושמועסען זיך אויף וואונק-לשון, און, ווי די שטימע, געבונ- דענע בעשעפענישען זענען זיי געבלי- בען נעבעכדיגע זיצען ווארטען אויפ'ן פאליציי-פרעזידענט. אין פאליציי-פרע- זידיום האט געהערשט א אנגסטליכע און דריקענדע שטילשווייגעניש, אז מ'האט געהערט דעם טיק טאק פון זייגער.

אבגעווארט א שעה, צוויי און אפשר מעהר — ענדליך איז דער פאליציי- פרעזידענט אנגעקומען און מ'איז צוגע- טרעטען צו א גרינדליכער אויספאר- שונג. דער ערשטער איז ארויסגערופען געווארען צום פערהער דער לובלינער אבער-לייטענאנט. די ערשטע פראגע

וואס איז געפאלען אין געהען:

— פון וואנען קאנט איהר זיך מיט דער כאדאט ב. פון ראדאם? — מיט וואס ערקלערט זיך אייער קאנטשאפט

— אלס פינאנץ-קאנטראלער האב אך זיך בעקענט מיט דער פא- מיליע ב. דער ה' ב. אויס ראדאם איז א אייגענטימער פון א לעדער-גארבע- ריי, וועלכע האט אויסגעפיהרט די רע- גירונגס בעשטעלונגען אויף לעדער- אויסארבייטונג פאר דער ארמעע, איך בין דעריבער אלע מאהל געפאהרען קיין ראדאם אויף קאנטראל.—

— צוליב וואס אייגענטליך זענען ארגאניזירט געווארען די גרויסארטיגע בעלער ביים ה' ב.? וואס בעדייטען די רייכע מאלצייטען מיט די טייערע ווינען, וואס זענען פאר אייך געגרייט געווארען נאך אזא יעדען קאנטראל? וויפיעל האבען זי גענומען פאר דעם ארויסגעבען די געשמוגעלטע וואגאנען פעל, וואס זענען רעקוויזירט און פערהאלטען געווא-

רען אויף דער לובלינער סטאציע?

— די אלע וואגאנען רעקווירטע פעל, העדר פרעזידענט, זענען צוריק- געגעבען געווארען נאר אויף דעם בע- דינג, אז זיי זאלען נאכהער אייכגעאר- בייט ווערען פאר'ן געברויך פון מילי- טער, — האט דער אבער-לייטענאנט געענטפערט מיט א פייער מינע און מ'האט דערקענט, אז ער אטהעמט אב און שפירט זיך כמעט א גליקליכער מיט'ן דאזיגען געלונגענעם איינפאל.

ער האט אבער א טעות געהאט, דער אבער-לייטענאנט, ווייל באלד איז געקי- מען א פראגע, א צווייטע, א שארפערע וואס האט איהם צוגעקוועטשט צו דער וואנד. די פראגע, וואס איז איהם איצט געשטעלט געווארען האט געקלינגען אט ווי אזוי:

— קאנט איהר, אפשר, העדר לייטע- נאנט, אונז פארשטעלען א ערלויבניש פון דער העכסטער מאכט אין וויען, אז זי האט אייך ערלויבט אזוי צו

האנדלען? אדער צי קאנט איהר אונז בעווייזען שווארץ אויף ווייס, אז פון דער דאזיגער געשמוגעלטער פעל איז פאקטיש אויסגעארבייט געווארען לעדער פאר אונזער ארמעע.

— כ'האב געהאט אזעלכע בעפעהלען און בעווייזען. —

— וואס ניצט אונז, וואס איהר האט געהאט, די פראגע איז נאר צי האט איהר זיי יעצט און צי געפינט זיך פאקטיש אזעלכעס אין אייער בע- זיץ —

— ניין. —

— פאר וואס?

— איך האב עס פערלוירען. כ'האב געהאט אבער איך קאן זיך ניט דער- מאנען, וואו דאס אלעס איז אהינגע- קומען.

— אך, זא!

וויפיעל דער אבער-לייטענאנט איז ביז יעצט געווען טוידט-בלאס. אזוי פיל רויטקייט האט זיך א צט בעוועצט

די פרוי אלס שולדיגע

אין די טראגעדיעס און זעלבסטמאָרדען פון די יודישע פאַמיליעס אין פוילען.

צווישען יענע נעבען סיבות, וואָס האָבען ביי זעלבסטמאָרד אזוי פיל צו זאָגען, האָט א גרויסע ראָל געשפּילט דער אונטערשיד אין ערציהונג און לעבענס-שטייגער וואָס הערשט צווישען מאַן און פרוי אין יודישען פוילען.

הינטער א גאַנצער רייהע שרעקליכע זעלבסטמאָרד-טראגעדיעס, וואָס האָבען אויפגערודערט די יודישע עפענטליכקייט, איז געשטאַנען די פרוי, די מאָדערנע פויליש-יודישע פרוי מיט איהרע צובאָלעוועטע נערווען. מיט איהר ים גרויסשטאָדטישע קאַפּריזען, מיט איהרע אומענדליכע פאָדערונגען און מיט איהר נישט וועלען קענען די שווערע יודישע ווירקליכקייט, וואָס ליגט זיך אָפט ווי א שטיין אויף די פּלייצעס פון מאַן.

זי, די פויליש-יודישע פרוי, בעזונדערס די גרויסשטאָדטישע האָט זיך פון אייביג אָן איהר אייגענע וועלט האַרט אונטער די פּלייצעס פון דער יודישער ווירקליכקייט, פון מיירעלוויין אדורכגענומענע און דורכגעווייקטע מיט פוילישער קולטור. שאַפט זי זיך אייגענע, אָפט קרענקליך איבערגעשפּיצטע בעגריפען וועגען „מעגליכקייט" אין „עלעגאַנץ", און ווען זי געפונט דאָס נישט שטענדיג ביי איהר מאַן אין דער מאָס וואָס איהר פאַנטאַזיע האָט דאָס איהר פאַרגעשפּילט און פאַרגע'חלומ'ט אין די צייטען פון איהר מיידעלשער ביכער-ליידיגגייעריי, הויבט זי איהם אָן איינערליך צו פעראַכטען און פערשרייבט דאָס, אגב, אויפ'ן חשבון פון זיין, דעם מאַנס „יודישקייט" איז דער סוף געוועהנליך אזא: איהר בענקשאַפט נאָך „עלעגאַנץ" און „מעגליכקייט" בעפרידיגט זי אויף איהר שטייגער אין די מוזיק-האַלען און נאַכט-קאַבאַרעטען און זי טרייסט זיך דערמיט, וואָס דער מאַן איהרער האָט כאָטש איין מעלה: ער איז א געלד-מאַשין. ער איז טאַקע א שלים-מזל אָבער עפּעס איז ער דאָך א „קופיעץ". א סוחר הייסט עס, נו — ליפערט ער געלד...

ווי איז אָבער דער דין, ווען אָט דער מאַן, דער פעריאָגטער, פערהאַרעוועטער נישט געליבטער „געלד-ליפעראַנט" פון דעם צובאַלעוועטען גרויסשטאָדטישען ווייבעל ווערט פּלוצלונג אויס געלד-מאַשין און אויס באַנק-קאַפּעז? וואָס טהוט מען, ווען די שטייערען-שרויף טהוט אזא דריק ביים האַלז, אז ס'מוז אָנהויבען לעבען אביסעל בעשיידענער. אויב מ'וויל נישט, אז אין איין פאַסקודנעם פריהמאָרגען זאָל מען אויפשטעהן א באַנקראָטירטער? פערלירט טאַקע דער מאַן אין אזא פאַל דאָס רעשט ביסעל חן אין די אויגען פון דער חשוב'ער דאַמע און ס'הויבט זיך אָן א קאַמף געגען אונזער עלענדען חאַצקל ווערמקרויט פון צוויי צדדים: מצד דעם שטייער-אַמט און מצד זיין אייגענער פויליש-קנאַקענדיגער פּלונית'טע, וואָס „וויל נישט וויסען פון קיין חכמות"...

עס איז א ספּעציעלער מין פרויען, סענטימענטאַל-זיגליך, איבערגערייצט און היסטעריש, און ער איז צו טרעפען נישט נאָר ביים רייכען אסימילירטען קלאַס יודען אין פוילען, נור אויך ביים מיטעל-שטאַנד. זיי פולען אָן די פּוילישע טעאַטערס, זיי גיבען אייביג צו „לייזען" דער פוילישער קולטור — און אפילו די צווישען זיי, וואָס בענוצען זיך שוין (אויף פויליש, נאַטירליך) מיט דער מאָדערנער נאַציאָנאַלער פראגע, שטעקען איינגאַנצען מיט לייב און גייסט אין א נישט יודישער אַטמאָספערע, בלייבען פרעמד די אייגענטליכע יודישע אינטערעסען און וועבען — מעהר בשוגג ווי במזיד — די פעדים פון דער יודישער פאַמיליע-טראַגעדיע אין פוילען.

אין דער שטיל, צווישען פיר ווענד האָט זיך איצט פערקליבען דער מלאך-המות, וועלכער איז פריהער אליין אָפען און בהרחבותדיג ארומגעגאַנגען און מיט א ברייטער האַנד געשניטען קעפּ פון יודישע מיטעל-פערמעגליכע מענשען, וואָס דער חלף פון דער צייט האָט זיך זיי שווער געלייגט אויפ'ן האַלז. די טראגעדיע קומט פאָר שטילער, וועבט זיך בשתיקה, רייסט זיך נישט ארויס אויף דער גאַס. דער מאַן א פערהאַרעוועטער און געבראָכענער אין קאָלך-אויווען פון דער שווערער יודישער טאָג-טעגליכקייט, וואָס פאָדערט כסדר קרבנות, איז לחלופין פון אַנדערער ווי די פרוי, וועלכע לעבט מיט איהרע אייגענע בעגריפען, קאַפּריזען און פאָדערונגען.

דערהייל ווערט דאָס גרויסשטאָדטישע לעבען וואָס ווייטער אַלץ פערווירקעלטער, די פרוי וויל האָבען אַלץ. וואָס די אויגען זעהען און דאָס האַרץ גלוסט — און געה דערצעהל איהר וועגען... די ספּעציפישע בעדינגונגען פון דער יודישער לופט-עקאָנאָמיק וואָס איז קיינמאָל נישט געשיצט פאַר א ווינד. הענגט אויף א האָר און אין יעדע רגע גרייט איינצושלינגען קרבנות, בתוכם איהר מאַן די „געלד-מאַשין"!

קיינמאָל וועט אזא פרוי איהר מאַן נישט מיטהעלפען און וועט ער פאַלען פון די פיס אין שווערען טאָג-טעגליכען קאַמף, וועט זי איהם קיין מוט נישט צוגעבען, וועט איהם האַלטען פאַר ווייניג „מענליך", פיהלען צו איהם פעראַכטונג און ארויס מיט סקאַנדאַלען.

און דאָס אַלץ — ווייל עס פעהלט איהר אינערליכע בעציהונג, זי איז אייביג א פרעמדע. איהר קומט אַלץ ווייל זי איז נישט „פון די"... אינערליכע בעציהונג פעהלט איהר נישט נור צום מאַן, נור צו דער גאַנצער לעבעדיגער און ליידענדיגער יודישער סביבה.

עס ציהט איהר דעריבער שוין צו אָפּט צו אַלץ, וואָס דרויסען איז. צו אַלץ, וואָס „ביי זיי", ביי די עכנים און אז אמאָהל ברענט אזאַ „ציהען זיך" רעזולטאַטען און, אז אָט די רעזולטאַטען זענען טראגישע — דאָס איז איבעריג צו זאָגען. נישט איין יודיש מיידעל איז אנטלאָפען פון חסידישען עלטערען-הויז מיט איהר „געליבטען יאַן" אָדער טייערען „סטאַך", וועלכער האָט זי שפּעטער געשלאָגען, געפּייניגט אין אַוועקגעוואָרפען. נישט איין טראגישע געשיכטע איז וועגען דעם דערצעהלט געוואָרען אין די קורצע טרוקענע שורות פון דער טאָג-כראָניק.

איך האָב געזאָגט, אז דער פּסיכישער אונטערשייד צווישען מאַן און פרוי אין יודישען פוילען האָט זיין טראַדיציע. ווער ווייסט עס נישט, אז די יודישע פרוי אין פוילען איז פון אייביג אָן א ווילדע בלום געוואַקסען אין זי איינזיים און שטאַרק אָן א זייט פון יודישען לעבען, און ווייל דער יוד האָט קיין שכל נישט געהאַט צו געבען איהר פיהלען זיין אייגענע יודישע שעהנקייט — האָט זי אייגענע טאַטע מאַמע געהאַלטען פאַר מיאוס און פערוואַהרלאָזט, האָט זי אייביג אַרויסגעקוקט אָין דרויסען, כדי בגנבה בעוואונדערט צו ווערען דורך אַ פרעמד אויג.

פון איהר טאַטענ'ס אָרימער קרעטשמע איז זי אנטלאָפען צו דער פרעמדער חתונה און אָט וואָס דאָס פּסיכישע וועלען אַנטלויפען אין געבליבען אין איהר בלוט און פלייש ביז איצט.

און זי איז נישט שולדיג. פרץ, דער ערשטער גרויסער אַרויספילער און בעזינגער פון דער פויליש יודישער פרוי האָט דאָס וואונדערליך פערשטאַנען. אין זיין נאָוועלע וואָס שילדערט א פויליש-יודישע משומדת („די פערשטויסענע") שטעלט די פערשטויסענע אַ פראגע, וואָס קלינגט ווי אַ פאַרוואורף דעם אַמאָליגען און היינטיגען פוילישען יודענטום, אלע זיינע דורות.

„פאַרוואָסז פאַרוואָס האָט איהר מיר קיינמאָל אייער שעהנקייט נישט געוויזען. אייער בלוטיגע יודישע שטהנקייטז"

(נ. י. סאָג).

אויף זיין צאַפּלדיגען פּנים, וואָס האָט געברענט אין אַ העליש פייער. א הייסער און קאַלטער שווייס האָט איצט בעגאָסען זיין גאַנצען קערפּער. ביי יעדען וואָרט, וואָס ער האָט ארויסגערעדט זענען כמעט די צייהן מיט ארויסגעפאַלען, אזוי געציטערט און געוואָרפען האָבען זיי זיך. ער איז געווען איינגאַנצען צוטומעלט און דענערווירט. אָבער וואָס מעהר דער אָבערליטענאַנט איז געוועזען צערודערט און בהלה'דיג — אַלץ מעהר געלאַסען און לאַנגזאַמער איז געוואָרען דער פאָליציי-פּרעזידענט, זיינע פראגען און ווערטער האָבען זיך געצויגען לאַנג און פּאַמעליך און זיי האָבען געשניטען ווי מיט מעסער'ס.

הגם, די ענטפער'ס און בכלל דאָס גאַנצע האַלטונג פון לובלינער ליטענאַנט האָט גענוג שוין איבערצייגט אין די שמוגעל-אפערעס מיט די פעל, יעדאָך האָט דער פּאָליציי-פּרעזידענט נאָך געהאַט צייט און געדולד ווייטער צושטעלען פראגען, וועלכע האָבען שוין די רעשט אריינגעטריבען דעם אָבערליטענאַנט אין דער קלעם. און אָט זענען געפאַלען די לעצטע פראַגען:

— פון וואַנען האָט דער דאָזיגער מאַן דעם ה' ב. געמאַכט און ערוואָרבען אזאַ אומגעהויער רייכטום? די רעגירונגס-פערדיענסטען זענען דאָך געווען גאַנץ בעשיידענע און גאַנץ געוועהנליכע? יעצט נאָך א זאַך: וואָס פאַר א געמיינזאַמעס האָט איהר מיט דער מאַדאַם ב.? צו וואָס אַזעלכעס האָט איהר זי ארויסגערופען קיין וויען?

— פון וואַנען דאָס רייכטום פון ה' ב. איז געקומען דאָס ווייס איך ניט, הערר פרעזידענט, מעגליך, אז ער איז נאָך פון פריהער א רייכער מאַן.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

אין ראדאם פעהלט אויס שוחטים.

די בהמות פיהרט מען צוריק פון שחט-הויז; די עופות — פון שחט-שטיבעל, ווייל ס'איז נישטא ווער ס'זאל זיי שחט'ען און די שטאדט עסט נעבּיך נישט קיין פלייש. — די גמינע איז זיך שטארק מצער דערפון און זי האט געברענגט א נייעם שוחט פון בוסק.

זינט די היינטיגע גמינע האט איבערגענומען די ממשלה האט זי נישט אויפגעהערט צו זארגען וועגען אויפנעמען נייע שוחטים. באמת איז עס טאקע נישט קיין קלייניגקייט; די שוחטים-קאמיסיע האט, אפנים, אויסגעפונען א מאנגעל אין שוחטים. א זאך, וואס לאזט זיך שטארק פיהלען ביים פלייש-געבּרויך מצד דער יודישער בעפעלקערונג.

די גמינע, אדער בעסער געזאגט, די שוחטים - פערזארגער, ארויסגעהענדיג מסתמא פון בעקוועמליכקייט-שטאנדפונקט האט בעשלאסען צו צונעמען נייע שוחטים, כדי די יודישע בעפעלקערונג זאל קאנען עסען בריוח פלייש. מילא, אז א גמינע פסק'ענט אזוי. בפרט א ספעציעלע „שוחטים-קאמיסיע" איז עס תירת לאקשען (פארדאן תורת משה.) מסתמא האט די פעראינטערעסירטע קאמיסיע פעסטגעשטעלט אויפ'ן גרונד פון א צער בעל חיים-סטאטיסטיק, אז פון שחט-הויז פיהרט מען צוריק די בהמות; פון שחט-שטיבעל — די עופות און ס'פעהלען פשוט אויס שוחטישע הענד וואס זאל זיי שחט'ען. די „טאטעס" פון שטאדט האבען זיך דערפון אפנים, גענומען שטארק צום הארצען און זיי האבען אזוי לאנג נישט גערוהט, ביז ס'איז אויף א פערטרויליכע אסיפה נמנה וגמרה געווארען, אז ראדאם מוז און קאן אונבעדינגט נישט עקזיסטירען אהן שפאגעל נייע שוחטים.

צוליב דער „היסטארישער" וויכטיגקייט פון דער פראגע האט די גמינע מיוחד געשאפען די אויבענדערמאנטע שוחטים-קאמיסיע, און מ'האט גלייך מוסר מודעה געווען, אז ס'וועלען זיך „יאזיען" שוחטים.

האבען זיך טאקע דורך די 4 יעהריגע קאדענץ-קאכע געשיט שוחטים קיין ראדאם פון ארבע פינות עולם: איינער איז געקומען; דער צווייטער איז אוועק און אזוי כסדר האט זיך געדרעהט דאס רעדעל; פון פערשידענע שטעדט און שטעדטלעך זענען געקומען צו פליהען שוחטים, וועלכע האבען זיך בעמ'הט נושא חן צו זיין ביי דער „הייליגער" קאמיסיע און דער עיקר ביי דעם פלוצלינג-אויסגעוואקסענעם „גדול" פון מארקישעוו.

די רייהע האט זיך אזוי לאנג געצויגען ביז דער „אגאנעק" איז געקומען אויף בוסק. די פאריגע וואך האט מען מיט מזל, בשעה משולחת געבראכט א שוחט פון בוסק. די גמינע, ריכטיגער, די שוחטים קאמיסיע האט ארויסגעגעבען א „ראזפאזשאנדזעניע" צום ראבינאט ער זאל פאהרען מיט'ן נייעם שוחט אויף א „גענעראלנע רעפעטיציע" אין שחט-הויז. דער ראבינאט, וועלכער בעשטעהט פון איינעם, א מנקר און א צווייטען, וואס זיין מורה-הוראה-אמט איז נאך בחזקת-ספק, האט זיך צוגעפאסט צו דער „אינסטרוקציע" פון דער גמינע און בעגלייט דעם נייעם שוחט אין שחט-הויז אריין אויף דער ערשטער „פראבע".

ווי מען אינפארמירט אונז, האט דער עקזאמען פון נייעם בוסקער שוחט „גלענצענד" זיך איינגעגעבען. קודם כל, האט ער, ווי מען גיעט אונז איבער, גענומען דעם חלף ביי דער צווייטער זייט און געשאלט מיט איהם שחט'ען דעם ערשטען פרובע-אקס. ווען ער האט איינגעזעהן דעם טעות, אז נישט מיט דער זייט שחט מען, האט ער איבערגעדרעהט דעם חלף אויף דער שארפער זייט. די קצבים, וואס זענען דערביי געשטאנען האבען זיך גטפרעגט א שאלה, צי היינט איז שוין א מאדע צו שחט'ען מיטביידע זייטען חלף.

ביי דער בדיקה פון זעלבען אקס, וואס דער נייער שוחט האט גע'שחט'ען, איז ענטשטאנען א שאלה אויף דער ריאה. דער אזוי גערופענער ראבינאט איז געשטאנען געקלערט און געקלערט צי טריף, אדער כשר. נאכדעם ווי עס האט גענומען א לענגערע צייט דאס בעטראכטען די ריאה האט זיך א היגער שוחט אנגערופען: רבותי, וואס קלערט איהר אזוי לאנג, וואס איז דא צו פשט'לען זיך? איהר זעהט דען נישט די ריאה איז טריפה?

און ס'איז טאקע געבליבען ווי דער ראדאמער שוחט זאגט און די בהמה איז טריפה געווארען. לויט די זעלבע אינפארמאציעס, וואס מען גיעט אונז איבער, זאל דער בוסקער שוחט האבען זיך אליין אויסגעדריקט, אז ווען ניט דער ראדאמער שוחט, וואלט ראדאם חלילה, שיער נישט, געגעסען טריפות...

וואס דער ראבינאט האט אזוי לאנג נאכגעקלערט און זיך גע'פלפול'ט — איז זיך לייכט אנצושטויסען...

— דאס איז ניט מעגליך. ווען מיר עסטרייכער האבען אקופירט ראדאם וואר דיזער מאן א ארימער יודע — איז ווארום ענטפערען זי נישט אויף די פראגע, וואס פאר א בעציהונגען זי האבען מיט דער מאדאם ב.ז.—

דער דאזיגער קרייץ-פייער האט דער אבער-לייטענאנט אזוי צע'חוש'ט, אז ער האט זיך מיט א מאהל אינגאנצען פערלוירען. ער איז געווארען שוואך אונבעהאלפען ווי א קליין קינד און גענומען מודה זיין דעם גאנצען אמת.

— הערר פרעזידענט — האט דער לובלינער אבער-לייטענאנט אנגעהויבען אין א טרערען-פולע שטימע, פאלענדיג צו די פיס דעם פאליציי-אנפיהרער, איך וועל אלעס דערצעהלען, די גאנצע וואהרהייט וועל איך ענטדעקען. איך בין גארנישט שולדיג. די דאזיגע פרוי האט מיך פערבשופ'ט. איך האב זיך אין איהר פערליבט און אויף אלעם ארום געקוקט דורך די פינגער. די דאזיגע יודישע פרוי האט מיך בעצויגען און איך האב קיין מאכט נישט געהאט צו שאדענען איהרע געשעפטליכע ביזנעס. יא, איך האב געזינדיגט — אבער קיין האבאר האב איך ניעמאלס גענומען. די ליבע האט מיך פערבלענדעט טהוט מיט מיר, וואס איהר ווילט. איך גיב זיך איבער אין אייערע הענד, אבער בעשטראפט מיך נישט פאר געלד-פערראט און חאבאר-אפערעס. —

די דאזיגע ודוי האט דעם פאליציי-פרעזידענט אזוי אויפגערעגט, אז ער האט גענומען טיפען מיט די פיס און שרייען אויפ'ן גאנצען קול: אך דו דומער קערל! פאר ליבע צו א פרוי האסטו פערקויפט און פערראטען די ליבע צו דיין פאטערלאנד. אוועק פון מיינע פיס, שטעה-אויף דו נידריגער מענש.—

נאך דעם דאזיגען פערהער איז געקומען די רייהע אויפ'ן צווייטען מיליטער-מאן, דער וואס האט בעגלייט דער פרוי ר. דא איז די אויספארשונג געגאנגען נאך ברייטער און לענגער, ווייל דערביי איז בעריהרט געווארען די פערזאהן פון'ם פערשווינדענעם דזוזערטער בוקאטשא. די ערשטע פראגע שטעלט דער פאליציי-שעף מיט א שטארקען דראמאטישען טאהן. זיין דערנערווירונג פון פריהער האט איהם ארויסגעבראכט פון גלייכגעוויכט און אונטער'ן דאזיגען איינדרוק ווערט געפיהרט די צווייטע מהייל פון דער אויספארשונג.

דער פאליציי פרעזידענט רופט אן דעם נאמען פון צווייטען אפיציר. יענער דערנעהנטערט זיך צום אויספארשונגס-טיש און ס'הויבען אן פאלען שווערע דראסטישע פראגען ווי די פיילען. די ערסטע פראגע איז:

— ווי אזוי האט איהר זיך בעקענט מיט בוקאטשא? —

— מיר האבען ביידע געדיענט אין ראדאם, זיך דארט בעקענט און פון דאן-אן דאטירט זיך אונזער פריינדשאפט —

— וואס פאר א געמיינזאמעס האט צו אייך די ראדאמער יודישע פרוי ר.? —

— מיין פריינד בוקאטשא, איידער ער האט פערלאזט ראדאם און א וועק אויפ'ן רומענישען פראנט, האט מיר פארגעשטעלט די דאזיגע פרוי, אלס זיין געליבטע און פון דאן-אן זענען מיר בעקענט —

— איז אייך נישט בעקענט, אז בוקאטשא האט דעזערטירט פון פראנט?

— ניין —

דער פאליציי-פרעזידענט רופט צום טיש די פרוי ר. און שטעלט איהר א פראגע:

— איז עס וואהר, וואס דיזער הערר דערצעהלט?

פרוי ר. ווערט רויט פאר בושה. די שלייפען גליהען ביי איהר. זי שלאגט זיך מיט דער דעה וואס צו זאגען: מודה זיין זיך, אז זי איז בוקאטשא'ס א געליבטע—איז איהר א חרפה, בעשליסט זי בעסער צו מסר'ען אויף זיך אליין, און זי ענטפערט נאך א ווייל'ע

דער האנדווערקער-קלוב ווארענט נאך אמאל און רופט

אלע יודישע האנדווערקער זאלען זיך רעגיסטרירען און דורכפיהרען די אומבעדינגט-נויטיגע פארמאליטעטען אין דער געהעריגער צייט.

ניסט קוקנדיג אויף דעם וואס עס איז נאך געבליבען א גאנץ קליינע צייט אויף צו רעיעסטרירען זיך אין דער סטאראסטווע אום צו בעקומען די האנדווערקער-קארטע (Kartę rzemieśl.) ווערט פעסטגעשטעלט, אז א נישטיגער פראצענט פון די, וואס פיהרטן זעלבסטשטענדיגע ווארשטאטען האבען זיך ביז היינטיגען טאג פערעיעסטרירט.

ס'יווערט אויפמערקזאם געמאכט, אז פערענטפערונגען, קיין שום אויסדרייעכטסטן וועלען דערנאך נישט העלפען און אויך קיין שום חכמות פון פיעל פון די, וואס דארפען זיך פערעיעסטרירען וועט נישט פיעל'ן. אלע אנדערע פראבלעמען, ווי דער טעגליכער קאמפף פאר חיונה, שטייערן, ארבייטסלאזיגקייט און אנדערע שוועריגקייטען טארען נישט אבהאלטען פון די רעיעסטראציע, ווייל גאנץ איינפאך, די רעיעסטראציע איז א ענדגילטיגע, די לעצטע לויט'ן ארטיקעל 141 פון צעכען-געזעץ, (דז. אוסטאוו № 53 פון 15/6 1927) וואו עס ווערען אויסגערעכענט אלע פערשידענע פאכען, וואס זענען נישט צווייפעלהאפט און וואס טראגען א ריינעם האנדווערקערישען כאראקטער. דאס הייסט וואו די הויפט-ארבייטען ווערען אויסגעפערטיגט מיט די הענד.

די פאכען זענען פאלגענדע:

באנדאזשען-מאכער, הענטשקע-מאכער, בעדנערײַ, ווייספוטער-אויסארבייטונג, בלאכאזשעס, בראנזאוויניקעס, מאשענזשניקעס, טשעשלער, צוקערניקעס, דאכדעקער (פון שינדלען) פאטאגראפיסטעו, פיירער, גאלאזשעס, שייטעל-מאכער-- רינס, גארבערײַ, קאב-מאכער, איינבינדער, ווינטערמאכער, גאלדשמידען (פון אלע מעטאלען און שטיינער-אויסארבייטונגען) גראווירער, שטיינהאקער, קאפעלושניקעס, היטעלמאכער, קאוואלעס, קוישענמאכער, קעפלער, רעדער-מאכער (kołodziejstwo) שניידערײַ, קירזשנערײַ, די וואס ארבייטען אייס קוכנעשיר, לאקירניקעס, מאליאזשעס, באגילטערס (Pozłotnictwo) לעקעך-בעקער, פיילען-מאכער, שטריק מאכער, דימאזשעס, זאטעלמאכער, קצבים, וואורשטען-מאכער, שלאסערײַ, סטאלערײַ, פלימפען-מאכער (Studniarstwo) בערשטען-מאכער, שוסטערײַ, כאלעוקע-מארער, קאמאשענמאכער, שטעפער, (Cholewkarstwo) גלעזער, שמוקלער, פרענדזלעס אויסארבייטער, שנירען מיט טאסמעס צום לאמעווען, דראטשארזשעס, שטוקאטעריע-אויסארבייטער, טאפעצירער, טאקאזשעס, אויוון-שטעלער (Zduństwo) און טעפ-מאכער.

חוץ די אויסגערעכענטע פאכען דארפען זיך אויך רעגיסטרירען די פאכען, וועלכע זענען נישט אין די רשימה. ווארום אין דעם ארטיקעל 143 צום סוף ווערט געזאגט, אז אין אלע אנדערע פאלען ביי אנדערע פאכען ווערט ספעציעל ענטשידען יעדער ספק דורכ'ן האנדעלס-מיניסטעריום אין פערשטענדיגונג מיט די „איזבע זשעמיעשלניטשע", וועלכע ווערט געשאפען (דאס געזעץ איז שוין אריין אין קראפט).

חוץ דעם דארפען זיך אלע קלענערע און גרעסערע פאבריקען פערעיעסטרירען.

ווי מיר האבען געמאלדען דארף יעדער בעזיצען פאלגענדע דאקומענטן: 1) א בעשטעטיגונג, אז די פערזאהן פיהרט א זעלבסטשטענדיגען ווארשטאט פאר'ן 1928 יאהר 2) א Wyciąg z ks. ludności 3) א Kartę moralności 4) דער פאטענט פון 1927 און די 4 דאקומענטען דארף מען מיט א געהעריגע ביטע אנגעבען אין דער סטאראסטווא.

מיר ווארענען ביי די געלעגענהייט, אז קיינער זאל זיך נישט לאזען פערפיהרען דורך נישט פעראנטווארטליכע און גארנישט וויסענדע פערזאנען און זאלען אויספיהרען די דירך אונז ריכטיגע אנווייזונגען, וועלכע ענטשפרעכען פאלקאם דאס צעכען-געזעץ, ווי אויך די פארמאליטעטען. וועלכע ווערען אין האנדווערקער-קלוב דורכגעפיהרט, זענען אין הסכם מיט די פארשריפטען פון געזעץ און בעשטעטיגט דורך די ענטשפרעכענדע מאכט-ארגאנען, אזוי אז עס איז אויסגעשלאסען, א וועלכעס עס איז דורכפאל, דאן ווען דער ענין ווערט דורכגעפיהרט דורכ'ן קלוב.

איינצעלהייטען געני אין ה.-קלוב יעדען טאג חוץ שבת פון 6 — 10 אין אווענד.

סעקר. ש. סטראַווטשינסקי.

ער זאמעלט געלד פאר א יורד און א גרויס חלק דערפון געהט אויף א אייגען פארטיי-קרעמעל.

מיט א צייט צוריק זענען די היגע רייכערע יודישע הייזער בעזוכט געווארען דורך א געוויסען ה. ק., א היגען קאף-לעפעל אין דער בעגלייטונג פון אן'אנגעזעהענעם היגען בעל הבית און ער האט צונויפגענומען נדבות מכלומרשט צושטעלען אויף די פיס א געפאלענעם סוחר, דער דאזיגער „פילאנטראפ" מיט'ן „אידעלען" הארץ האט זיך אבגעזאגט צו ענטפלעקען דעם נאמען פון זיין קרבן. ער האט בלויז אנגעגעבען אזעלכע סימנים, אז אלע האבען זיך לייכט אנגעשטויסען וועגען וועמען ס'האנדעלט זיך. ס'איז איהם דעריבער געלונגען צונויפצוזאמלען א גרעסערע סומע געלד, ווי מ'זאגט, א פאר טויזענד זלאטעס.

די נדבנים, אויבוואהל זיי האבען צוליב דעם כאראקטער פון דעם ציעל מילד געשאנקען זייערע נדבות, זענען אבער געווען נישט ווענינ ערשטוינט, ווען זיי האבען געזעהען פאר זיך דעם

נאכטראכטען.

— ניין, ס'איז ניט וואהר, איך בין בוקאטשא'ס געליבטע קיינמאהל נישט געווען. איך האב איהם בעקענט ביי מיינע א פריינדין, וואו ער איז געווען איינקוואַרטירט. ער האט מיר געהאלפען בלויז שמוגלען פערשידענע זאכען קיין ווין און פון דארט צוריק אריבערפיהרען פערשידענע עסטרייכישע סחורות. ניין, הערר פרעזידענט, ס'איז געווען בלויז געשעפטליכע אנגעלעגענהייטען, ווייטער נישט.

— האט ער גענומען דערפאר געלד, דער בוקאטשא?

פרוי ר. ווערט צעמישט. זי ווייסט ניט וואס איז בעסער צוענטפערען, צי יא; צי ניין. פערלירט די אריענטאציע און ענטפערט, נישט אבגעבענדיג זיך אליין קיין רעכנונג.

— יא —

— און דער הערר האט אויך געשמוגעלט מיט איהם קיין ווין?

— יא.

— ס'איז א ליגען, הערר פרעזידענט, איז דער אפיציר אויפגעשפרונגען, ווי אן אבגעבריהטער. — ס'איז ניכט וואהר. דיזע פרוי איז געווען בוקאטשא'ס א געליבטע. אויך מיט מיר האט זי נאכדעם ווי בוקאטשא איז אוועק פון ראדאם געפיהרט א ליבע. אויך דא אין ווין האט זי בעוואהנט מיט מיר צוזאמען אין איין האטעל. זי האט פערלאזט איהר מאן און קינדער, צונעמענדיג ביי איהר מאן פערשידענע זאכען און געלד און אנטלאפען מיט מיר קיין ווין אויפזוכען בוקאטשא, גלויבענדיג, אז ער וועט זי נעמען פאר א פרוי.

דער פרעזידענט נעמט ארויס פון טישלאד א פאק בריעף מיט פאטאגראפיעס און ער פרעגט פרוי ר.: און וואס זאל בעדייטען די בריעף און די פאטאגראפיעס וואס בוקאטשא האט איהנען אייגעשיקט פון ווין, שרייבענדיג, איהר זאלט קומען צו איהם?—

— דאס איז ניט קיין ליבע, אויס בלויז קענטשאפט האט ער צוגעשיקט די פאטאגראפיעס און גלאט אזוי מיך געהייסען קומען אביסעל קיין ווין.—

— אך, זא. ווי זענען אייערע אדרעסען — ווענדעט זיך דער פרעזידענט צו ביידע ראדאמער פרויען — ווי הייסען אייערע מענער? וואו וואהנען זיי, אויף וועלכע גאסען?

אויף די לעצטע פראגען איז נישט געקומען קיין ענטפער, ביידע פרויען האבען זיך פערשטעלט די פנים'ער מיט טיכלעך און דארט ארייגעקלאגט מיט ביטערע טרעהרען. דער פרעזידענט האט זיי מעהר נישט געצוויגגען און בעפוילען אלע אבצופיהרען אין ארעסט-הויז.

נישט געקוקט אבער אויף דעם, וואס מאדאם ב. און פרוי ר. האבען זייערע היים-אדרעסען נישט געוואלט אויסגעבען, האט מען זיך פונדערסטוועגען באלד אויפ'ן צווייטען טאג אין ראדאם דערוויסט ביי ביידע פאמיליעס, אז זייערע פרויען און מוטער'ס זענען ארעסטירט געווארען אין ווין און מ'האט זיי צעוויסען געטוהן, זיי זאלען מאמענטאל קומען קיין ווין. ס'איז זיך לייכט פארצושטעלען, וואס פאר א רושם די דאזיגע ידיעה האט ארויסגערופען. ביי ה' ב. און ביי דער פאמיליע פון פרוי ר. איז געווארען חושך. די דאזיגע ידיעה איז נישט געבליבען צווישען די ווענד פון די דאזיגע ביידע פאמיליעס, נאר זיך אנגעהויבען פערשפרייטען איבער א סך הייזער פון ראדאם. ס'איז טאקע געווארען א גרויס געטומעל און ארויסגערופען א סענסאציע.

די ידיעה האט געשטאמט דערפון, וואס ביילקע האט געקלאפט צוויי טעלעגראמעס קיין ראדאם צו די מענער פון מאדאם ב. און פרוי ר.

(פארטזעצונג קומט)

„בעל רחמנות'דיגען" זאַמלער, וועלכען זיי קאָנען דוקא אלס צבועק און אכזר. דאָס רעטעניש האָט איוף ויך לאַנג נישט געלאָזט וואַרטען און דער אמת איז ארויף ווי ביימאייל אויפ'ן וואַסער און וואָס ס'האָט זיי ארויסגעוויזען איז אַט וואָס:

דעם זאַמלער, וואָס איז זיך „מקריב" פאַר דער יודישער תורה און טהוט-אָן די אכריות'דיגסטע מעשים. פערהילענדיג זיך אינ'ם מאַנטעל פון דער רעליגיע, האָט זיך פערוואָלט צו שאַפען עפּ'ס אַנ'אייגען קרעמעל, א פּריש פּאַרטייעלע. אזוי ווי דאָס געזעלשאַפטליכע שיסעלע, אין וועלכען ער גראַבעלט שוין יאָהרען-לאַנג, איז שוין צופלאַך געוואָרען פאַר זייגע אלץ-וואַקסענדע אַפּעטיטען, איז ער געפאַלען איוף אַנ'המצאה. אינסצעניזירט א רחמנות קאָמעדיע. פערשטעלענדיג זיך מיט אַ אומשולדיגען יורד און צוזאַמענגענומען א פּאָר טויזענד זלאָטעס. מיט א העלפט דערפון האָט ער צוזאַמענגעשטעלט דאָס פּאַרטיי-קרעמעל און די אנדערע אלס „פּראָוויזיע" פאַר'ן שילדעל בעצאָהלט דעם יורה.

די מנדבים. וועלכע זענען געווען איבערצייגט, אז מיט זייער נדבה ראַטעווען זיי א יוד, א סוחר פון אונטערגאַנג, זענען געוואָרען איופגעבראַכט אויפ'ן העכסטען אופן, דערוויסענדיג זיך וועגען אזא מעשה נבלה פון וואַשען דאָס פּנים פון אַ אומשולדיגען מענש צוליב חיטרע אייגענע נוצען. זיי וואָלטען עס געוויס איבערגעגעבן דער פּראָקוראַטור ווען נישט דאָס, וואָס אין דער מעשה איז אַנגאַזשירט טאַקע דער יוד, דער יורד.

אַט אזוי אין ראַדאָם א גוט פערדעל איוף וועלכען ס'ערלויבט זיך צו רייטען יעדער איינער, וועלכער פערמאָגט גאָר א גענוגענדע מאָס חוצפּה און עזות.

למען האמת מוז מען צוגעבען, אז דער צווייטער, אַ באמת אַנגעזעהענער, אינבעפלעקטער מענש, האָט אין דעם קיין אַהנונג נישט געהאַט ווי אזוי דאָס געלד איז פערווענדעט געוואָרען. ווען ער האָט זיך אָבער דערפון דערוויסט האָט ער זיך שטאַרק מצער געווען צוליב דעם, וואָס ער האָט אונבעוואוסטזיניג מיט-געהאָלפען צו אזא גניבת דעת און שרעקליכער אָבנאַרעריי.

געניי ווער. וואָס און ווען — דאָס לאָזען מיר איבער איוף א בעסערען שעת חכושר, נחמת ווי מיר הערען גרייט זיך דער דאָזיגער „בעל רחמנות" צו די נייע קהלה · וואַהלען, וואו ער חלומ'ט צו שפּיעלען די ערשטע פּידעל. טאַקע אויף דעמאָלס לאָזען מיר איבער די אויספיהרליכע פּרטים מיט די נעמען. ראַדאָם וועט דאַן הערען און שטוינען.

פייערליכער קבלת פנים לכבוד דעם פּרעזידענט פון דער פּוילישער רעפּובליק אין ראַדאָם.

היינטיגען מאָנטאג האָט בעעהרט אונזער שטאָדט מיט א בעזוך דער פּרעזידענט פון דער פּוילישער רעפּובליק ה' פּראָפ. מ א ש ט ש י צ ק י. לכבוד דער אויפנאהמע פון הויכגעשטעלטען גאסט זענען אלע הייזער געווען אויסדעקאָרירט מיט די פּוילישע מלוכה-פעהנער. איוף דער זאמלינע, אין דער ריכטונג פון קעלצער שאָסע נישט ווייט פון דער ראַגאטקע, איז אויפגעשטעלט געוואָרען א הערליך טריאומף-טויער, וואו ס'האָבען זיך פון באַלד אין דער פריה אָן פערזאַמעלט צעהנדליגער דעלעגאציעס פון אלע שטאָדטישע, קאָמונאלע און מליכה'שע אינסטיטוציעס, כדי מקבל פּנים צו זיין דעם קאָפּ פון דער מלוכה.

ארום האַלב 10 אין דער פריה האָט איופ'ן קעלצער שאָסע זיך געהאט שוין צונויפגעזאמעלט א ריזיגער עולם פון צעהנדליגער טויזענטער מענשען, וועלכע האָבען אונגעדולדיג ערוואַרט דאָס אנקומען פון ה' פּרעזידענט.

אזייגער האַלב צוועלף זענען אָנגעקומען עטליכע אויטאָמאָבילען, אין וועלכע ס'זענען געזעסען דער פּרעזידענט מיט זיין סוויטע. דער המון, דערזעהענדיג דעם פּרעזידענט, האָט אויסגעדונערט עטליכע מינוט נאָכאנאנד דעם טראַדיציאָנעלען כבוד-אויסרוף „זאָל לעבען!" און עטליכע אָרקעסטערס האָבען אויפגעשפּילט דעם פּוילישען הימן. אָבשטעלענדיג זיך ביים טריאומף-טויער איז דער פּרעזידענט אויסגעשטיגען פון אויטאָ און איז אויפגענומען געוואָרען דורך דעם פּרעזעס פון שטאָדט-ראַט און פּרעזידענט פון מאַגיסטראַט ה"ה: סענאַטאָר קעלערס קראַיז און דעפּוטאַט גזשעטשנאַראָווסקי.

צווישען די אונצעהליגע דעלעגאציעס, וועלכע זענען פאָרגעשטעלט געוואָרען פאַר'ן ה' פּרעזידענט, זענען אויך געווען פערטרעטען א רייהע יודישע דעלעגאציעס, וועלכע האָבען רעפּרעזענטירט די יודישע בעפעלקערונג. די יודישע דעלעגאַציעס האָבען פערנומען ערטער לויט פאָלגענדען סדר: סוחרים-פעראיין, ה"ה: נתן זיגמאַן, חיים בירענבוים; הר' קעסטענבערג; בירגער-קאָמיטעט ה"ה: הירש אלי' גאָלדבוים, אברהם קאַרמאַן, איטשע ווייצהענדלער, בעריל גאַרפינקעל, ל. מ. זילבערשטיין; האַנדווערקער-קלוב; יודישע גמינע ה"ה: יעקב לייב שיינפעלד, יעקב דוד טייטעלבוים, מוליער, משה וויינבערג, פרענקעל אין דער מ"ה שמואל טייטעלבוים, דער לעצטער האָט געהאַלטען א ספר תורה אנגעטוהן אין א קרוין.

ווען דער פּרעזידענט האָט זיך דערנעהנטערט צו די יודישע דעלעגאציעס האָט בעגריסט הר' קעסטענבערג מיט א קורצע רעדע, אין וועלכער ער האָט געזאָגט, אז צוליב דעם גרויסען כבוד פון העכסטען פאָרשטעהער פון פּוילישען פאָלק איז פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ראַדאָם ארויסגעשיקט געוואָרען א דעלעגאציע מקבל פּנים זיין דעם הויכגעשטעלטען גאַסט מיט דעם הייליגסטען ביי יודען — מיט אַ ספר תורה, וואָס איז א אלט-יודישע טראַדיציע און פערצייטישער מנהג, מיט וואָס די יודען אין פּוילען פלעגען אויפנעמען די פּוילישע מלכים. דאָס איז א מנהג פון אונזערע עלטערען אויפצונעמען מיט אַ ספר תורה די העכסטע פערזענליכקייטען פון פּוילישען פאָלק און אזוי איז זיך אויך נוהג די ראַדאָמער יודישע בעפעלקערונג. דערביי האָט הר' קעסטענבערג אַנגעוויזען מיט דער האַנד אויפ'ן מ"ה טייטעלבוים, וועלכער האָט געהאַלטען איוף דער האַנד דאָס ספר תורה. דער מ"ה טייטעלבוים האָט זיך דאַן צוגערוקט נעהנטער און, האַלטענדיג דאָס ספר תורה אין האַנד, בעגריסט דעם פּרעזידענט מיט עטליכע ווערטער אויף פּויליש און פערענדיגט מיט א ברכה אין דער לשון קודש-שפּראַך.

נאָך דער פייערליכער אויפנאהמע ביים טריאומף-טויער און נאָכ'ן בעגריסען זיך מיט די דעלעגאציעס איז דער ה' פּרעזידענט אָבגעפאָהרען אונטער די קלאַנגען פון מוזיק אין מאַגיסטראַט אריין. אין קיילעכדיגען מאַרק ארום דער פרעכטיג-בעפּוצטער און גרויסארטיג-דעקאָרירטער מאַגיסטראַט-געביידע, איז אויך געווען פערזאַמעלט א טויזענד-קעפּיגער עולם, וועלכער האָט, ווי נאָר ער האָט דערזעהן דעם פּרעזידענט איהם אויפגענומען מיט רוישיגע אָוואַציעס און הילכיגע כבוד-אויסרופען.

דעם דאָזיגען טאָג איז דער ה' פּרעזידענט געווען דער חשוב'סטער גאסט פון דער שטאָדט און דער מאַגיסטראַט האָט לכבוד דעם געשעצטען און גרויסען גאסט איינגעאָרדענט א מיטאג אין איינעם פון זיינע גרויסע זאַהלען,

דער פּרעזידענט האָט דערנאָך געמאַכט אַ שפּאַציר איבער'ן שטאָדט און בעזוכט אַ רייהע פּוילישע פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס, ווי אויך דאָס נייע אויפגעמויערטע שחט-הויז, די פאַבריק „סוראפאָספאַט" און אנדערע פערשידענע אינסטיטוציעס, און ארבייטער-הייזער, וואָס דער מאַגיסטראַט האָט דורכגעפיהרט. דער פּרעזידענט איז אויך ספּעציעל ארויסגעפאָהרען קיין זשאַקאָוויצע און אין דער קינדער-קאָלאָניע אין פּאָצין.

חאַלב צעהן אין אָוענד איז אין היגען סיימיק איינגעאָרדענט געוואָרען לכבוד דעם פּרעזידענט א ראַוט, אויף וועלכען ס'זענען געווען פערבעטען פערשידענע פאָרשטעהער פון דער שטאָדטישער בעפעלקערונג אין א צאָהל פון איבער 100. מצד דער יודישער געזעלשאַפט זענען געווען פערבעטען ה"ה: נתן זיגמאַן, חיים בירענבוים (סוחרים-פעראיין), הר' קעסטענבערג, ה. א. גאָלדבלום (בירגער-קאָמיטעט) מוליער, פרענקעל (שטאָדט-ראַט, אדער גמינע) און מ. ראָטענבערג (לאַווניק).

דער פּרעזידענט איז געקומען אין א צילינדער-הוט און אויפ'ן ראַוט געטראָגען א נאַציאָנאַלע לענטע בעהאָנגען פול מיט אָרדערס.

אויפ'ן ראַוט האָט סענאַטאָר קעלערס קראַיז פאָרגעשטעלט פאַר'ן פּרעזידענט די געסט. דער אדיומאַנט פון פּרעזידענט, אין דער ראַנגע פון א פּולקאָווניק, האָט פאָרגעשטעלט הר' קעסטענבערג, וועלכער האָט געהאַט א געשפּרעך מיט'ן פּרעזידענט בערך עטליכע מינוט.

אויפ'ן ראַוט זענען געווען אנוועזענד דער ה' וואָיעוואָדא פון קעלץ, דער ה' סטאַראָסטע און אלע פאָרשטעהער פון דער אָרטיגער מאַכט.

ס'איז געווען איינגעאָרדענט אויפ'ן ראַוט א זעהר רייכער בופעט און עטליכע אָרקעסטערס האָבען כסדר געשפּילט, פערשאַפענדיג די שמחה מיט'ן גרויסען גאַסט א פרעהליכע שטימונג.

פון ראַוט איז דער פּרעזידענט אָבגעפאָהרען א זייגער איינס ביינאַכט אין מאַגיסטראַט, וואו ער האָט גענעכטיגט.

מיטיאָך 10 אין דער פריה איז דער ה' פּרעזידענט אָבגעפאָהרען מיט זיין סוויטע קיין קעלץ.

ביים אָבפאָהרען איז אין מאַרק ארום דעם מאַגיסטראַט געווען פערזאַמעלט א ריזיגער עולם, וועלכער האָט זיך ליבליך געזעגענט מיט'ן פּרעזידענט, ווינשענדיג א גליקליכע רייזע.

קעלצער אבטיילונג.

מלוכה-פרעזידענט אין קעלץ.

מיטוואך, דעם 8 אויגוסט ה. י. האט דער מלוכה-פרעזידענט ה׳ מאשטשיצקי בעזוכט קיעלץ. פאר׳ן טריאומף-טויער האבען דעם פרעזידענט בעגריסט פארשטעהר פון דער ארטיגער אדמיניסטראטיווער און קאמונאלער מאכט און פערשידענע דעלעגאציעס. בתוכם א דעלעגאציע פון דער יודישער קהלה מיט א ספר תורה, וועלכע איז בעשטאנען פון די ה״ה: הרב ראפאפארט, פרעזעס קלוסקא און פרנס מאשקאוויץ.

פון טריאומף טויער איז דער פרעזידענט אבגעפאהרען צום וואיעוואדא און פון דארטען — אויפ׳ן ספארט-פלאץ „סאקאל״, וואו ער האט פערטיילט ארדענס די ערשטע לעגיאניסטען. די גאנצע בעפעלקערונג האט דעם פרעזידענט ענטוזיאסטיש בעגריסט.

פו׳ן קעלצער שטאדט-ראט

די ערלעדיגונג פון בודזעט געהט זעהר לאנגזאם — חלוקי דעות וועגען די פענסיע פון וויצע-פרעזידענט — וויפיל בעטרעפט די פענסיע פון פרעזידענט? — א ארגאניזאציע פון ביורא-וועזען אין מאגיסטראט — א דיסקוסיע איבער 20 טויזענד זל.

די בודזעט-זיצונגען, וואס זענען פארגעקומען אין 23 און 28 פ. ח. האבען ווייניג וואס ארויסגעברענגט דעם בודזעט אויף א וועג. פון די אלגעמיינע צאהל, עטליכע צוואנציג פאראגראפען פון שטאדט-בודזעט, זענען קוים ערלעדיגט געווארען — זיבען. ערלעדיגט זענען געווארען די פאראגראפען פון די אויסגאבען אויף די אלגעמיינע אדמיניסטראציע, אויף די אויסהאלטונג פון קאמונאלען פערמעגען, אויף די ראטעס און פראצענטער פון די הלוואות א. א. וו.

די בעראטונגען זענען געגאנגען נארמאל. אין אלגעמיין האט געהערשט א הארמאניע צווישען די שטאנדפונקטען פון מאגיסטראט, פינאנץ-בודזשעט קאמיסיע און ראט. א מיינונגס-פערשידענהייט איז נור פארגעקומען אין דער פראגע פון דער פענסיע פון וויצע-פרעזידענט, ווי אויך אין דער פראגע פון דער רעארגאניזאציע פון מאגיסטראט. ס׳איז דעריבער נישט אדורכגעגאנגען דער פארשלאג פון מאגיסטראט מען זאל דעם וויצע-פרעזידענטס פענסיע בעשטימען לויט אכציג פראצענט פון פרעזידענטס פענסיע (אגב איז מען געוואויר געווארען, אז די פענסיע פון פרעזידענט בעטרעפט נישט-מעהר נישט ווייניגער ווי 13.753 זל.) דאגעגען איז אבער אנגענומען געווארען דער פארשלאג פון ד״ר פעלץ און ה׳ לעווי מען זאל דעם וויצע-פרעזידענט אנערקענען אן איינמאליגע פערגיטיגונג פון 2500 זל. פאר די איבערשטונדען פון זיין ארבייט.

ס׳איז אויך אנגענומען געווארען א רעזאלוציע פון ד״ר פעלץ וואס פערפליכטעט די שטאדט-פערוואלטונג אדורכצופיהרען די רעארגאניזאציע פון ביורא-וועזען אין מאגיסטראט שוין אין לויף פון היינטיגען בודזעט-יאהר.

א שטארקע דיסקוסיע האט אויך ארויסגערופען די פראגע וועגען אריינשטעלען אין בודזעט א פאזיציע פון 20 טויזענד זל. אויף אבצאהלען די ערשטע ראטע פון די הלוואה, וואס די שטאדט האט בעקומען פון די רעגירונג אין דער פארם פון א העלפט הכנסות פון שטייערן וואס דער מאגיסטראט האט איינקאסירט פון הייזער און פלעצער.

די פינאנץ-בודזעט-קאמיסיע האט דורכאויס פערלאנגט מ׳זאל די פאזיציע אויסשטרייכען פון בודזעט, וועלענדיג דערמיט ווירקען אויף דעם פינאנץ מיניסטעריום מ׳זאל אמאהל אדורכפיהרען דעם צוזאג פון געוועזענעם מיניסטער גראבסקי, אז די רעגירונג וועט גענצליך אוועקשענקען דער שטאדט די הלוואות וואס שטאמען פון איינקאסירטע שטייערען פאר הייזער און פלעצער. דאס האט געזאלט זיין מצר די רעגירונג א מיטה-ילף פאר די שטעדט, וואס פיהרען אדורך וואסער-לייטונג און קאנאליזאציע. די מעהרהייט אבער פון שטאדט-ראט איז געוועזען אויף די זייט פון מאגיסטראט, אז די פאזיציע זאל יא אריינגעשטעלט ווערען אין בודזעט.

גלייכצייטיג איז אבער אויך אנגענומען געווארען א רעזאלוציע, וואס פאדערט אויף דעם מאגיסטראט אונטערצונעמען ענערגישע שריט ביי דער רעגירונג מ׳זאל דער שטאדט אוועקשענקען די הלוואה אלס שטיצע פאר די וואסערלייטונג און קאנאליזאציע. —

דער קעלצער פרעזידענט האט בעזוכט די זומער-קאלאניעס פון „טאז״ און בית יתומים.

דינסטאג דעם 7 ד. ח. האט דער שטאדט-פרעזידענט פון קעלץ בעזוכט די קאלאניעס, וועלכע זענען איינגעארדנעט געווארען דורך דער געז. „טאז״ אין סוכעדניאוו. ווי עס איז שוין בעקאנט איז די קאלאניע איינגעארדנעט מוסטערהאפט. די קאלאניע בעשטעהט פון פיר שעהנע און גרויסע צימערן, אין וועלכע עס געפינען זיך עטליכע צענדליג קינדער פון קעלץ. די קאלאניע געפינט זיך אונטער דער אויפזיכט פון דער פרוי מאפעלד. וועלכע איז א ספעציאליסטין אויף דעם געביט.

דער פרעזידענט האט זיך פעראינטערעסירט ווי אזוי די קאלאניע איז איינגעשטעלט און נאכדעם ווי ער האט זיך פערשטענדיגט מיט׳ן פרעזעס פון דער געז „טאז״ ד״ר לעווינזאן האט ער צוזאמען מיט איהם, ד״ר שאך און צאהן-ארצט א. סערוועטניק אפגעפאהרען קיין סוכעדניאוו צו דער קאלאניע. די קינדער האבען אבגעוואַרט דעם פרעזידענט און האבען איהם פייערליך בעגריסט, דערביי האט א מיידעלע איהם דערלאנגט א בוקעט בלומען. דער פרעזידענט איז געווען זעהר גערירט פון דער אויפנאמע און האט געדאנקט די קינדער, ווי אויך די אנפיהרערין פון דער קאלאניע און ספעציעל דעם ד״ר שאך פאר זיין איבערגעבענהייט פאר דער זאך.

דער פרעזידענט האט גענוי אויסגעפרעגט וועגען די בעדינגונגען און די מיטלען אויף וועלכע די קאלאניע ווערט אויסגעהאלטען, און צוגעזאגט צו שטיצען מאטעריעל אויף וויפיל עס וועט נאר מעגליך זיין.

אבזייענדיג א געוויסע צייט אין דער פרעזידענט אין בעגלייטונג פון דער פרוי ד״ר שאך, דער רביצין און איינינע מיטגלידער פון דער פערוואלטונג פון בית-יתומים אפגעפאהרען צו דער קאלאניע פון דעם בית-יתומים. דארטען האבען אויך די קינדער אבגעווארט דעם פרעזידענט און האבען איהם זעהר שעהן אויפגענומען. דאס קלענסטע קינד האט איהם דערלאנגט א בוקעט בלומען און איהם געדאנקט פאר׳ן בעזוך פון דער קאלאניע. די קינדער האבען אויסגעפיהרט עטליכע שעהנע לידער אין דער פוילישער און העבראישער שפראך פון וואס דער פרעזידענט איז געווען זעהר צופרידען.

אפזייענדיג א שעה צייט און געגנוי זיך פעראינטערעסירענדיג מיט אלע אנגעלעגענהייטען פון דעם בית-יתומים, האט דער פרעזידענט זיך געזעגענט מיט די אלע מיטגלידער פון דער פערוואלטונג און צוגעזאגט זיי אויף ווייטער צו שטיצען.

פערברענגענדיג נאך א שטיק צייט אויף דער קאלאניע פון „טאז״, און צוזעהענדיג ווי די קינדער עסען אויף דער פרישער לופט אויף ספעציעל צוגעגרייטע טישען, האט דער פרעזידענט ארויסגעוויזען זיין צופרידענהייט מיט דער טעטיגקייט פון דער געז. „טאז״ אויף דעם געביט און ארויסגעזאגט ויך אז אין דער צוקונפט דארף געשאפען ווערען א געמיינזאמע קאמיסיע, וועלכע זאל גענוי בעטראכטען און קאארדינירען די פראגע פון די זומער-קאלאניעס, כדי עס זאל ניט זיין חאאטיש און זעהן צו שטרעבען, אז מען זאל קענען נאך מעהר קינדער פון ארימע עלטערן ארויסצושיקען אויף פרישע לופט, ווייל דאס אין איינע פון די וויכטיגסטע פראגען, מיט וועלכע די געזעלשאפט ספעציעל די יודישע דארף זיך אינטערעסירען.

עס איז געווינשען, אז די יודישע געזעלשאפט, וועלכע איז צעבראקעלט און צערשפליטערט אין אלע זאכען זאל חאטש אויף דעם געביט געפונען געמיינזאמע ווערטער און מעשים.

די קינדער פון דער קאלאניע „טאז״ האבען נאך א מאהל געדאנקט דעם פרעזידענט פאר זיין בעזוכען און אונטער די אויסרופען „זאל לעבען דער פרעזידענט״, „א גליקליכע רייזע״ האט דער פרעזידענט פערלאזט סוכעדניאוו.

וויכטיגע ידיעות פון קעלצער קרייז-פעראיין וועגען די אלקאהאל-קאנצעסיאנערען און רעסטאראטארען פון קעלצער וואיעוואדזטווא.

ווי ס'איז בעקאנט, דראהט די אלקאהאל-קאנצעסיאנערען, צוליב דער פעראָרדנונג איבערצוגעבען די קאנצעסיעס די אינוואלידען — צו פערלירען זייער טעגליך שטיקעל ברויט און צו בלייבען אהן עקזיסטענץ.

די אייגענטימער פון די קאנצעסיעס האבען זיך געפרובט אליין פערטיידיגען אבער אהן א שום פעולה. צוליב דעם האט זיך אין ווארשא, ביים צענטראלען סוחרים-פעראיין, געשאפען א צענטראל-קאמיטעט פון די אלקאהאל-קאנצעסיאנערען רעסטאראטארען, וועלכער האט אויף זיך גענומען די אויפגאבע דעם דאזיגען ענין ווי געהעריג צו פערטיידיגען.

דער צענטראל קאמיטעט האט די אויפגאבע צונויפצוזאמלען פערשידענע מאטעריאלען פון די בע'עול'טע קאנצעסיאנערען און צו אינטערווענירען ביי די געהעריגע מאכטס-ארגאנען לטובת די קאנצעסיאנערען. די ביז איצטיגע טעטיגקייט פון דער צענטראלע אויף דעם געביט פון קאנצעסיאנערען איז שוין יעדען גוט בעקאנט.

דעם 1 יאנואר 1928 זענען רעדוצירט געווארען בלויז אין דער קעלצער וואיעוואדסטווא 112 קאנצעסיעס פון וועלכע 86 זענען געוועזען ליטער יודישע. נאך פערשידענע אינטערווענצען און גרויס מיה איז געלונגען אפציהאלטען דעם ליקווידאציע-טערמין און צו פראלאנגירען ביז'ן 1-טען יולי ה. י. אחוץ דעם איז אויסגעפועל'ט געווארען ביי דער מאכט עטליכע רעדוצירטע קאנצעסיעס צו אנולירען. און פאר א טייל איז געלונגען ווייטער די קאנצעסיעס פראלאנגירען ביז'ן 1-טען יאנואר 1929.

צווישען די רעדוצירטע געפונען זיך א טייל פון די פאריגע יאהרען פאר עובר זיין אויפ'ן אנטי-אלקאהאל-געזעץ לפ"י, פאר פערקויפען אלקאהאל אין קליינע שטעדטלעך אין די מארק-טעג, אין די חנאות א. ז. וו.

פאר 2 וואכען פרייטאג האבען עטליכע פיאינצער קאנצעסיאנערען בעקומען צוגעשיקט פון דער וואיעוואדזטווא אז זיי זאלען זייערע אלקאהאל-געשעפטען ליקווידירען ביז'ן 1-ען אויגוסט ה. י. הגם זיי האבען בעקומען א פראלאנגאציע פון פינאנץ-מיניסטעריום, און אויסגעקויפט פאטענטען אקציזאווע און פרזעמיסלאווע ביז'ן ניי-יאהר 1929. עס האבען זיך געוואנדען געוויסע יחידים, האט מען זיי פראלאנגירט אויף 10 טעג בכדי זיי זאלען צייט האבען אויסצופערקויפען זייערע געטראנקען.

א דאנק די אינטערווענץ פון אונזער קעלצער-קרייז-פעראיין, איז געלונגען מאנכע קאנצעסיעס צו פראלאנגירען ביז'ן 1-ען יאנואר 1929.

דער צענטראל-קאמיטעט אין ווארשא, וועלענדיג שטעהען אין א ענגען קאנטאקט מיט זיינע מיטגלידער אויף דער פראווינץ, האט בעשלאסען צו גרינדען ראיאן-פעראיינען, אפטיילונגען פון דער ווארשעווער צענטראלע. צוליב דעם איז דעם 20-ען מאי ה. י. פארגעקומען אין קעלץ דער ערשטער צוזאמענפאהר פון אלע יודישע און קריסטליכע קאנצעסיאנערען פון דער גאנצער קעלצער וואיעוואדזטווא, אין וועלכען ס'האבען זיך אויך בעטייליגט פארשטעהער פון דער צענטראלע. עס איז אויסגעוועהלט געווארען א קאמיטעט מיט'ן זיץ-ארט אין קעלץ.

דער קאמיטעט בעקומט כסדר ידיעות פון די צענטראלע, ווי אויך פון די געהעריגע מאכטס-ארגאנען. דער צוזאמענפאהר האט אויך אויסגעוועהלט דעם ה' נ. גורסקי אלס דעלעגאט אין דער קעלצער „איזבא סקארבאווא."

עס דערנענטערט זיך דאס ניי יאהר, און עס וועט אויפסניי ארויפשווימען די זעלבע פראגע, וואס בעדראחט דאס אוועקצונעמען דאס ברויט פון טויזענטער פאמיליעס, דערפאר ליגט אויף אונז א שווערע אויפגאבע בפרט אויף דער צענטראלע. דער קעלצער קרייז-פעראיין וועט שטעהן אויף דער וואך און וועט פערטיידיגען די אינטערעסען פון די אלקאהאל-קאנצעסיאנערען, אבער די מיטגלידער טארען נישט פערגעסען, אז דער קעלצער פעראיין און די צענטראלע דארפט האבען די נויטיגע געלד-מיטלען, בכדי צו קענען אדורכצופיהרען די אויפגאבען וואס זי האט אויף זיך גענומען.

נישט קוקענדיג אויף דעם געלד-מאנגעל, וואס עס הערשט אין אונזער פעראיין, האבען מיר דעלעגירט נאך ווארשא דעם ה' נ. גורסקי אויף די פלענאר-זיצונג פון דער צענטראלע, וועלכע איז פארגעקומען דעם 2-טען אויגוסט ה. י. עס האט זיך געהאנדעלט און וועגען א השתדלות ביי די מאכט צו פראלאנגירען די קאנצעסיעס אויפ'ן יאהר 1929.

ווי געזאגט, דערנענטערט זיך דאס ניי יאהר און עס וועלען ווייטער שטורמען מענשען קיין קעלץ און אויסגעבען געלד לאיבוד. מיר ראטען דעריבער די פעראינטערעסירטע קאנצעסיאנערען, אז זיי זאלען זיך פערשרייבען אלס מיטגלידער פון דער קעלצער אבטיילונג און ממילא וועלען זיי פערשפארען בחנמ'דיגע הוצאות און טרחה. און די קעלצער אבטיילונג וועט זיי וועגען אלעם שריפטליך אינפארמירען.

מ. בידלאווסקי.

ה' נחום קאנער מוז געבען 150 זלאטעס אויף וואוילטעטיגע צוועקען אלס קנס פאר'ן צושריפט אויפ'ן עטאט-וועקסעל: „ימח שמה וזכרה".

ווי מיר האבען שוין מודיע געוועזען אין אונזער צייטונג, האט דער ה' נחום קאנער געגעבען דעם קהלה-סעקוועסטראטאר א וועקסעל אויף 150 זלאטעס פאר'ן עטאט פון יאהר 1927 מיט א צושריפט: „ימח שמה וזכרה".

היינטיגע וואך איז לויט'ן בעשלוס פון דער קהלה פערוואלטונג פארגעקומען דאס עהרען געריכט צווישען דער קהלה מיט'ן ה' קאנער.

דאס געריכט איז בעשטאנען פון הרב ראפאפארט, דו"מ גרינשפאן מצד דעם ראבינאט, פרעזעס קלוסקא און די דאזארעס פ. פינקעל, ראזענבלום י. קאהן מצד דער קהלה און פרנס י. ה. באסירמאן מצד דעם ה' קאנער.

נאכ'ן אויסהערען די טענות פון די צדדים און די ערקלערונג פון ה' קאנער, אז ער איז זיין טהאט בעגאנגען אין א מאמענט פון אויפרעגונג, האט דאס געריכט ארויסגעגעבען פאלגענדען פסק: 1) ה' קאנער איז מחויב צו פערעפענטליכען אין אלע יודישע צייטונגען א חרטה ערקלערונג געגען זיין בעגאנגענעם טהאט; 2) ה' קאנער פערפליכטעט זיך אריינצושיקען אין דער קהלה אריין א שריפטליכע חרטה-ערקלערונג און 3) ה' קאנער מוז, אלס צייכען פון חרטה איבערגעבען אין רשות פון דער קהלה פערוואלטונג א סומע פון 150 זלאטעס. וועלכע זאלען דורך דער קהלה-פערוואלטונג פערטיילט ווערען אויף פערשידענע וואוילטהעטיגע צוועקען.

די יודישע געזעלשאפט אין קעלץ איז פון דעם מילדען ספק נעגען ה' קאנער געבליבען נישט צופרידען.

עס איז שוין געקומען די העכסטע צייט, אז די יודישע געזעלשאפט זאל פערשטעהען, אז די יודישע זעלבסט-פערוואלטונג, די קהלה, איז נישט קיין בייז אנשיקעניש אויף דער יודישע בעפעלקערונג. אז דער קהלה-עטאט, איז נישט קיין פרייוויליגער נדבה-בעגריף נאר איז דער מורה דרך, דער וועגווייזער פון די יודישע עטוויקלונג, פון יודישען שטאלצען „איך", פון יודישען פראגרעס, פון דער רעליגיעז-נאציאנאלער אויפוואכונג פון פאלק אין גלות. דער קהלה עטאט איז א יורידיש רעכטליכער [illegible] יעדער יוד, וועלענדיג צו נישט, מוז צאהלען און יעדער איינער וואס פיגורירט נאר אלס יוד, אז ער צאהלט דעם עטאט, טהוט ער קיינעם קיין שום טיבה נישט, ער צאהלט דעם עטאט פאר זיך און פאר זיינע יודישע ברידער און שוועסטער, פאר די יודישע אינסטיטוציעס, וועלכע ווערען דורך דער קהלה סובסידירט אדער אויסגעהאלטען א. אז. וו.

---

2 דעלעגאטען פין קעלצער קרן-קימת-קאמיטעט דעלעגירט קיין ווארשא אויף דער פגישה מיט דער ארץ-ישראל-דעלעגאציע.

פערגאנגענע וואך האט געוויילט אין קעלץ אין קרן-קימת-ענינים דער בעפאלמעכטיגטער פון ווארשאווער קרן-קימת דירעקטאריום, ה' ביאלאפאלסקי.

ה' ביאלאפאלסקי האט אויפסניי רע-ארגאניזירט די קרן-קימת-ארבייט אין אונזער שטאדט אין צוזאמענהאנג מיט דער בעפארשטעהענדער ת"פ"ט-אקציע פאר'ן קרן-קימת און האט אויך אויסגעארבייט א געהעריגען פלאן פאר דעם בלימעל-פערקויף לטובת דעם קרן-קימת, וועלכעס עס דארף די נאהנסטע טעג אדורכגעפיהרט ווערען.

אין דער אנוועזענהייט פון ה' ביאלאפאלסקי זענען אין נאמען פון קאמיטעט דעלעגירט געווארען קיין ווארשא אויף דער פגישה מיט דער ארץ-ישראל-דעלעגאציע, וועלכע וועט פארקומען אנהויב קומענדיגען חדש, די קאמיטעט-מיטגלידער. ה' פערלזיי און פרל' חנה ראזענבערג.

ראדאמער כראניק.

זייט פארזיכטיג.

עטליכע „דאזארעס" מיט גמיגע-בעאמטע האבען אונטערגענומען אנ'אקציע ארויסצוגעבען א צייטונג. צו דעם צוועק איז דירך זיי ארויסגעשיקט געווארען א גאנצער שטאב יוצר משרתים, יונגלעך און געלד-מעקלערס פון גאס צונויפצוזאמלען געלד, אדער וועקסלען איבער דער שטאדט, איינרעדענדיג יעדען, אז ער וועט מכ.ומרשט זיין א שותף צום „געשעפט".

די דאזיגע אקציע, ווי יעדער פערשטעהט, שמעקט מיט נייע קהלה-וואהלען. די דאזיגע לייט ווילען זיך בעצייטענס באפעסטיגען און בעזארגען מיט זייערע מאנדאטען און פאסטענס אין דער נייער קהלה. צוליב דעם געהט מען ארום אין די הייזער צוזאמענעמ'ן געלד. אז די שטאדט זאל זיי צושטייער געבען און גאראנטירען זייערע בענקלעך, כביד, פרנסות און מאנדאטלער.

יעדער איינער צו וועמען מ'וועט קומען נאך געלד ברויך זיך אנגעבען א דין וחשבון, אז מיט זיין געלד וועט ער העלפען פערשטארקען די דיקטאטארישע מאכט פון עטליכע תקיפים, וואס ווילען בעהערשען די שטאדט, דיקטירען און אפזארפען זייערע עגאאיסטישע פערלאנגען. דורך דעם געבען יעדען גראשען געלד אויף דעם צוועק וועט ער גורם זיין, אז א גאנצע שטאדט זאל פערשקלאפט ווערען פון א הייפעל אפטרופסים, וועמענס פרצופים עס זענען שוין גענוג דעמאסקירט געווארען.

יעדער בעוואוסטזיניגער יוד, יעדער אויפריכטיגער און סאלידער מענש ברויך פערשטעהן די הינטער כוונות און נישט לאזען איבער זיך פערלייגען די אויסגעשפרייטע לייצעס פון די בענקעל חאפערס, וואס זענען נישט אויסען מעהר ווי קאריעריזם און הערשערישע מאכט.

אומעטום, אין יעדען הייז, וואו די דאזיגע געלד-זאמלער וועלען זיך בעווייזען. דארפט דער ענטפער, וואס זיי זאל געגעבען ווערען, זיין: פריהער גיט-אב א דין וחשבון פון אייערע „שעהנע" מעשים און אויפהעצצען פאר דער שטאדט, און דער עיקר א רעכנונג פון די הינדערטער טויזענדער זלאטעס, וואס איהר האט גענומען ביי דער שטאדט. פרעגט זיי איף וואסערע צוועקען די דאזיגע ריזיגע סומעס זענען פערוועדעט געווארען.

ראדאמער יודען, זייט פארזיכטיג און לאזט אייך נישט אפנארען. ווייזט די דאזיגע יוצר משרתים, יונגלעך, געלד-מעקלער'ס און ליכיואנשעס דעם וועג, ווי עס האבען געטוהן פיל ראדאמער פערשטענדליכע יודען, ביי וועמען זיי האבען די שוועל איבערגעטרעטען.

לאזט אייך נישט נעמען אין ארענדע פון א הייפעלע תקיפים מיט זייערע נאכטאנצער. וועלכע ווילען אויף אייערע פלייצעס אויפשטעלען א בריק פון קאריערעס, פאסטענס, פרנסות און ביזנעס,

דערשאסען דעם פזשאדאווניק פון דער געהיים-פאליציי, באכנער.

מיטוואך ארום האלב ניין אזייגער איז אין הויז אויף וואל 59 געשאסען געווארען דער פשאדאווניק פון דער פאליטישער געהיים-פאליציי, באכנער. יענעם אווענד האט געזאלט פארקומען א אלגעמיינע צעכען-פערזאמלונג אין האנדווערקער-קלוב, וואוהין ער איז געגאנגען כדי בייצוואוינען די פערזאמלונג. אריינקומענדיג אין הויז, איז ער דערשאסען געווארען פון הינטען פון 4 רעוואלווער-קוילען, וועלכע האבען איהם דורכגעלעכערט דעם רוקען און איהם געטוידט אויפ'ן ארט.

ווען מ'האט אין קלוב זיך דערוויסט פון מארד האט מען פון דא'ט תיכף טעלעפאנירט אין קאמיסאריאט פון וואנען ס'איז אנגעקומען א גרעסערע אבטיילונג פאליציי. אויפ'ן ארט פון מארד האט מען געפונען א היטעל מיט א מאסקע.

די פאליציי האט אונטערגענומען ענערגישע שריט צו ענטדעקען די אנפאלער.

אין צוזאמענהאנג דערמיט, איז אין דער זעלבער נאכט אדורכגעפיהרט געווארען א רייהע ארעסטן צווישן די געוועזענע פאליטישע ארעסטירטע.

אויספעסערונגען.

אין ארטיקעל פון פאריגע וואך „ווי אזוי מ'האט בעל הבית'עוועט מיט אמעריקאנער דאלארען" אויף דער פיערטער שפאלט, שורה 21, דארף אנשטאט „שלעסער מאניפולאנטען" — זיין שלעסער-מאניפולאציעס.

* * *

אין היינטיגען נומער צייטונג איז אין סוף נאטיץ „אין ראדאם פעהלט אויס שוחטים" פערזעהן געווארען א געוויסע שטעלע, נעמליך: אין דעם זאץ „ביי דער בדיקה פון זעלבען אקס, וואס דער נייער שוחט האט גע'שחט'ען" אנשטאט דעם ברויך זיין: אין זעלבען טאג, וואס דער נייער שוחט האט גע'שחט'ען, איז ענטשטאנען ביי דער בדיקה פון א אקס א שאלה אויף דער ריאה".

ר ע ד.

PROFESORKA DYPLOMOWANA
JĘZYKA FRANCUSKIEGO
ukończywszy Uniwersytet Francuski z odznaczeniem udziela lekcji francuskiego i szybkiego władania językiem metodami najnowszemi u siebie lub za domem.
Fela Rozenberg
RADOM, RWAŃSKA 21.

דער סכסוך, וואלכער איז פארגעקומען אין גארבאטקא שבת פ' ואתחנן צווישען ר' חיים אהרן ווייַנאכט און ר' יונה הירשענשטרויז אויס ראדאם, איז פערגלייכט געווארען ביים ראדאמער רב קעסטענבערג אז ה' הירשענשטרויז דארף געבען אויף פאלגענדע אינסטיטוציעס 60 זל.

תלמוד תורה ראדאם	—	— 15 זל.
יודיש שפיטאל „	—	— 15 „
„עזרת" „	—	— 15 „
„אנורה" „	—	— 15 „

אין ה' הירשענשטרויז האט ה' ווייַנאכט'ן מפייס געווען.

צום פריהצייטיגען טויט פון אונזער מיטגליד
שלום ווייצמאן
דריקט אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
דער פרוי און קינדער.
דער שניידער מייסטער פעראיין
און רויה-שטאף פאפ. „סורוויט"
אין ראדאם.

Zakłady Handlowo-Przemysłowe
„STEMAR"
MARJAN SZMORLINSKI
Fabryka Tektury Smołowcowej, Smarów i Przetworów Chemicznych.
Radom, Plac 3 Maja 1 tel. 45 — Fabryka i Składy Giserska 30
POLECAMY:
Papę dachową, smołę, lepnik, asfalt, gudron, karbolineum, smary do lin i trybów, smary wozowe, smar „TOVOTE'A", olej emulsyjny, olej pylochłonny i. t. p.
WYKONUJEMY
roboty dekarskie, asfaltowe i izolacyjne.

ŚNIEGOWCE!!
Obstalunki na **ŚNIEGOWCE** WSZECHŚWIAT. FIRMY **T. & A. BATA Zlin** (Czechosłowacja)
przyjmowane będą tylko do **15 SIERPNIA** r. b.
Przedstawicielstwo
S. BAKER & Co. L-td
Warszawa, Zielna № 30.

Felczer H. GRINSZTAJN Zgodna 1, tel. 303, ma świeżą ospę

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC
Odbito we własnej drukarni, Radom, Szwarlikowska 99